Základní škola, Česká Lípa, Školní 2520, příspěvková organizace
ul. Školní, č.p. 2520, 470 05 Česká Lípa
IČO: 709 82 198
bankovní spojení: UniCredit bank, CR a.s. 2106587929/2700
účetní jednotka je zapsána v OR KS Ústí nad Labem, odd. Pr, vložka 688

Krizový plán – doporučené postupy, pokud rodič zjistí že jeho dítě má ve škole problém a domnívá se, že by se mohlo jednat o šikanu

Vážení zákonní zástupci,

naše škola je prostředí, ve kterém my, pedagogičtí pracovníci, asistenti pedagoga a vychovatelky školních družin trávíme s vašimi dětmi velmi mnoho času. Snažíme se, aby vzdělávání a výchova vašich dětí probíhaly v prostředí bezpečném, klidném a přátelském**.** Kromě výuky organizujeme pro vaše děti řadu akcí, jejichž cílem je upevnit dobré vztahy mezi žáky, začlenit všechny děti do kolektivu tříd tak, aby se cítily jejich součástí a v neposlední řadě vytvářet i přátelské vztahy mezi žáky a jejich učiteli. V souladu s cíli Preventivního programu školy zajišťujeme besedy z oblasti primární prevence, abychom dětem poskytli co nejvíce informací, jak reagovat v případě, že se cítí z nějakého důvodu ohrožené. Dalším cílem těchto besed je informovat vaše děti o zodpovědnosti za své činy.

Přes veškerou naši snahu se někdy stává, že se v třídním kolektivu vyskytne jedinec, který svým chováním přátelské prostředí třídy narušuje. Děti provokuje, slovně či fyzicky je napadá a pokud se takové chování opakuje, může se jednat o šikanu. Pokud jako rodiče máte pocit, že se vaše dítě stalo obětí šikany, v následujících řádcích tohoto dokumentu naleznete základní informace o problematice šikany a také postupy, jak reagovat jako rodič a na koho se v případě problému obrátit.

1) Úvodní ustanovení

Krizový plán šikany je přílohou Preventivního programu školy a vychází z Metodického pokynu k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č. j. MSMT -21149/2016). Jeho cílem je ukázat možnosti předcházení výskytu šikany a stanovit plán postupu, pokud k výskytu rizikového chování dojde. Strategií výchovně vzdělávacího procesu ve škole je vytváření a udržování bezpečného prostředí pro žáky. Snahou školy je předcházet rizikovému chování žáků, budovat pozitivní klima ve škole a podporovat komunikaci se žáky i rodiči.

2) Charakteristika šikany

Jako **šikanu označujeme chování**, které splňuje tyto znaky:
• je cílené vůči jedinci/skupině;
• záměrem je oběť ohrozit, ponížit, zastrašit;
• je opakované, často dlouhodobé;
• existuje jedinec či skupina, jimž přináší prospěch, uspokojení;
• oběť dlouhodobě trpí, neumí se bránit;
• s časem se stupňuje.

Důležité znaky šikany: záměrnost, cílenost, opakování, nepoměr sil, bezmocnost oběti, samoúčelnost agrese.

Za šikanování se nepovažuje škádlení a agrese, která nemá znaky šikanování, jednorázová potyčka, nevhodný vtip nebo konflikt.

Podoby šikany:

• **Přímá šikana:** může mít podobu **fyzickou** (např. bití, plivání, tahání za vlasy), **verbální** (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhružky, násilné a manipulativní příkazy) nebo **neverbální** (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhružných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení, schovávání či kradení věcí nebo učebních pomůcek).

• **Nepřímá šikana:** má za cíl způsobit emocionální a psychické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka, rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy.

• **Kyberšikana (elektronická šikana):** může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, zveřejnění ponižujících videí na sociálních sítích či jiných portálech, popř. jejich zaslání jiné osobě, prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhružných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhružné zprávy.

3) Stadia šikany

První stadium: zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíbený a není uznávaný. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikany a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich vybíjí nepříjemné pocity, například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

Třetí stadium (klíčový moment): vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů. Ti začnou spolupracovat a systematicky (nikoli již pouze náhodně) šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování (třída ví, o koho jde). Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejníže, tedy ti „slabí“. Většinou platí mezi ostatními žáky názor „raději on, než já“.

Základní škola, Česká Lípa, Školní 2520, příspěvková organizace
ul. Školní, č.p. 2520, 470 05 Česká Lípa
IČO: 709 82 198
bankovní spojení: UniCredit bank, CR a.s. 2106587929/2700
účetní jednotka je zapsána v OR KS Ústí nad Labem, odd. Pr, vložka 688

Čtvrté stadium: většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným pravidlem. V této době získává tlak novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „buď jsi s námi, nebo proti nám.“ I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě a aktivně se účastní týrání spolužáka.

Páté stadium: totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Žáci jsou rozděleni na dva druhy lidí - jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko propsání šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou (žák s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi).

Přímé varovné signály:

• posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.;
• kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejm. pronášené nepřátelským, nenávistným, pohrdavým tónem;
• nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
• příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
• skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
• nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či nucení ke spoluúčasti na nich;
• honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je obět' neoplácí;
• rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
• žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmlouvání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály:

• žák vchází do třídy s učitelem, nenápadně postává o přestávce u kabinetu nebo sborovny, přichází pozdě do hodiny, vždy chodí všude jako poslední;
• je osamocený, s nikým se nebaví, nemá kamaráda;
• má pravidelně smutnou náladu, působí nešťastně a ustrašeně;
• má najednou velmi výrazně vyšší absenci, případně i neomluvenou absenci;
• žákovi se náhle zhorší prospěch, nesoustředí se při vyučování;
• je ve skupině okázale přehlížen, odmítán a izolován;
• žákovy věci jsou poškozené, rozházené nebo znečistěné, případně postrádá nějaké své věci;
• při týmových sportech nebo skupinových činnostech bývá volen do skupiny vždy až poslední;
• na žákovu adresu míří „přátelské“ vtipy a kanadské žertíky, spolužáci mu hrubě nadávají, často ho kritizují a mluví o něm nepřátelským až nenávistným nebo pohrdavým tónem.

Základní škola, Česká Lípa, Školní 2520, příspěvková organizace
ul. Školní, č.p. 2520, 470 05 Česká Lípa
IČO: 709 82 198
bankovní spojení: UniCredit bank, CR a.s. 2106587929/2700
účetní jednotka je zapsána v OR KS Ústí nad Labem, odd. Pr, vložka 688

4) Zákonní zástupci si mohou všímat těchto varovných signálů:

• dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by ve volném čase komunikovalo apod.;
• není zvané k účasti na aktivitách jiných dětí;
• nechuť dítěte jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo), dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach;
• ztráta chuti k jídlu;
• dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o odvoz autem;
• chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
• usíná s pláčem, má neklidný spánek;
• dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;
• bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, popř. se u něj objevují zmínky o možné sebevraždě;
• dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze;
• je neobvykle agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, projevuje i zlobu vůči rodičům;
• na těle má modřiny, stěžuje si na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma; své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.);
• vyhýbá se docházce do školy.

5) Postup při řešení šikany pro rodiče:

- všímat si změn chování svého dítěte
- pokud máte podezření na šikanu, v klidu se snažit zjistit co nejvíce informací od dítěte (co se stalo, co tomu předcházelo, kdo je agresorem, jak se chovají ostatní spolužáci, jak dlouho šikana trvá…)
- nikdy **neuplatňovat konfrontaci** obětí a agresorů (někdy se stává, že rodiče agresora znají)
- nekontaktovat rodiče agresora (opět je možné, že se rodiče znají)
- co nejdříve kontaktovat školu (telefonicky či osobně) a podat maximum informací (nejlépe nejprve informovat třídního učitele, ten pak podá informace školnímu metodikovi prevence, v jehož kompetenci je řešení šikany)
- své dítě upozornit na to, že v žádném případě nebude poskytovat informace svým spolužákům (ani blízkým kamarádům) o tom, že rodič kontaktoval školu a šikana je nahlášena (v zájmu bezpečnosti dítěte)
- vyčkat, jaké závěry škola vyvodí při řešení šikany (škola musí vyslechnout oběť, agresora, svědky)
- rodič bude o výsledcích řešení šikany informován a s velkou pravděpodobností pozván do školy k jednání výchovné komise
- pokud se bude jednat o rozsáhlejší formu šikany ve třídě, bude svolána i mimořádná schůzka rodičů
- potrestání agresora a další postupy jsou výhradně v kompetenci školy a příslušných orgánů (OSPOD, PČR)

Mgr. Jitka Pospíšilová – metodik prevence